

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

15 (494)

ISSN 1407-1479

2015. gada 21. septembris

Valtera Capa balva Ivaram Kalviņam

4. septembrī, inovatīvā minifotoaparāta "Minox" izgudrotāja Valtera Capa 110. dzimšanas dienā, Latvijas Zinātņu akadēmijā tika pasniegta Valtera Capa balva – medaļa labākajam izgudrotājam. Šogad par tās laureātu kļuva akadēmiķis Ivars Kalviņš. Formulējums: par izcilēm izgudrojumiem medicīnas ķīmijā un Latvijas zinātnes sasniegumu nešanu pasaulē. Atcerēsimies, ka Ivara Kalviņa vārds šogad jo skaļi noskanēja pasaulē, jo viņš bija nominēts Eiropas visaugstākajai izgudrotāju atzīnībai un bija viens no trim Eiropas Patentu biroja (EPO) nosauktajiem finālistiem 2015. gada Eiropas izgudrotāju balvai "Lifetime Achievement" kategorijā. Kā sacīja EPO prezidents Beno Battistelli (*Benoit Battistelli*): "Kalviņš ir ne tikai viens no slavenākajiem izgudrotājiem Baltijas reģionā, bet viņa izgudrotāja talants ir arī izcils apliecinājums biomedicīnas inovatīvajam spēkam Eiropā."

Mazliet par Valtera Capa balvas vēsturi. Valters Caps dzimis Rīgā 1905. gada 4. septembrī. Viņa tēvs Kārlis bija Lielbritānijas pavalstnieks, māte Emilija Antonija Ida Burharda – baltvāciete. Pirmā pasaules kara gados ģimene tika izraidīta uz Krievijas impērijas iekšieni Ufas pilsētu, bet pēc atgriešanās Latvijā pārcēlās uz Igauniju, kur V. Caps kļuva par mācekli Tallinas labākajā mākslas fotogrāfijas darbnīcā. Tur V. Capam radās ideja par maza izmēra fotokameras izveidošanu. 1932. gadā Valters Caps un Rihards Jirgens nodibināja kopuzņēmumu kameras izstrādāšanai un četrus gadus laikā tika radīts kameras paraugs. Taču bija grūtības atrast firmu, kas to uzņemtos ražot. VEF pārstāvi Tallinā noorganizēja tikšanos ar VEF direktoru T. Vitolu, 1936. gada rudenī tika noslēgts līgums, un V. Caps pārcēlās uz Rīgu. Viņa jaunradītā kamera bija sensācija ne tikai Latvijā, bet visā fotogrāfijas pasaulē, to patentēja 22 valstīs. Līdz 1942. gadam tika izgatavotas 17 000 kameras. 1942. gadā ražošanas iekārtas tika izvestas

Attēlā (no kreisās): F. Oešlēgers, R. Šute, I. Kalviņš, V. Kampars, R. Kronbergs, G. Ramāns

uz Vāciju, kur vēlāk ražošana tika atsākta. 1950. gadā Valters Caps Vācijā nodibināja kompāniju "Minox GmbH", kas kļuva par vienu no Latvijas Zinātņu akadēmijas sadarbības partneriem, jo kopš 2005. gada Valtera Capa balvu reizi divos gados Latvijas Zinātņu akadēmija kopīgi ar Latvijas Republikas Patentu valdi un firmu "Minox GmbH" piešķir labākajam izgudrotājam. Par tās laureātiem kļuvuši B. Joffe, R. Kalniņš (2005), J. Upatnieks (2007), R. Skuruls (2009), M. Ābele, K. Lapuška (2011) un J. Spigulis (2013).

Vēl jāpiebilst, ka 2001. gadā Valters Caps apmeklēja Rīgu, Latvijas Zinātņu akadēmijā par viņa mūža darbu piešķīra viņam LZA goda doktora titulu un pasniegta diplomu. Sirmās izgudrotājs atbildes runu teica latviski. Pēc diviem gadiem, 2003. gada 17. jūlijā V. Caps šķīrās no šīs pasaules 98 gadu vecumā Binnīngēnā, netālu no Bāzeles, Šveicē.

Uz balvas pasniegšanu bija ieradies firmas "Minox GmbH" pārstāvis Frīdrihs Oešlēgers (*Friedrich Oehlschlager*), Vācijas Federatīvās Republikas vēstnieks Latvijas Republikā Rolfs Šute, LR Tieslietu ministrijas valsts sekretārs Raivis Kronbergs un LR Patentu valdes Izgudrojumu ekspertīzes departamenta direktors Guntis Ramāns.

Laudatio balvas laureātam Ivaram Kalviņam teica Organiskās sinēzes institūta direktors, LZA korespondētājloceklis Osvalds Pugovičs, kuram OSI bija pirmā darba vieta pēc universitātes un Ivars Kalviņš – pirmais "priekšnieks" ("Strādā ar, sliktāk jau nebūs", laboratorijas vadītājs pēc pārbaudes laika teicis jaunajam darbiniekam).

Diploms, medaļa, dāvana no "Minox GmbH". "Man ir gandarījums par to ka tiek cildināts mūsu zinātnes vārds," teica Ivars Kalviņš.

"Latvenergo" konkurss

Lai motivētu Latvijas zinātniekus veikt pētījumus, īpaši lietišķos, enerģijas attīstības veicināšanai un inovāciju vides veidošanai, Latvijas Zinātņu akadēmija un AS "Latvenergo" izsludina konkursu "Gada balva 2015".

Konkursa uzvarētājam tiks piešķirtas balvas:

- * profesora Alfrēda Vītola balva par izcilu devumu enerģētikā;
- * divas balvas par nozīmīgu devumu enerģētikā;
- * piecas balvas par panākumiem enerģētikā jaunajiem zinātniekiem (vecumā līdz 40 gadiem).

Pretendentus var izvirzīt LZA locekļi, zinātnisko iestāžu domes vai padomes, AS "Latvenergo", universitāšu un augstskolu senāti un fakultāšu domes. Balvas piešķir eksperta komisija.

Izvirzot pretendentus līdz 2015. gada 15. oktobrim jāiesniedz šādi dokumenti (divos eksemplāros):

- motivēts izvirzītāja iesniegums;
- pretendenta *Curriculum vitae* (CV), norādot darba un mājas adresi, tālr., personas kodu, e-pasta adresi;
- izvirzītāja vai pretendenta parakstīta iesniegtā darba (darbu) anotācija latviešu valodā, darba nosaukumu norādot arī angļu valodā;
- izvirzītā darbs (darbu kopa).

Apbalvoto zinātnisko vai praktisko darbu viens eksemplārs tiek nodots glabāšanā LU Akadēmiskajā bibliotēkā, otrs – AS "Latvenergo".

Materiāli iesniedzami: LZA Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļā (adrese: Akadēmijas lauk. 1, Rīgā, LV-1050. Tālr. uzzinām: 67223633, 67223931) vai AS "Latvenergo" Personāla vadības funkcijā (adrese: Pulkveža Brieža ielā 12, Rīgā, LV-1230. Tālr. uzzinām: 67728233).

Latvijas Zinātņu akadēmijas sēde-diskusija ceturtdien, 24. septembrī plkst. 15.00 LZA Mazajā zālē (3.stāvā)

"Zinātnes sākumi un evolūcija". LZA Lielās medaļas laureāts akadēmiķis **KURTS ŠVARCS**

LŪDZAM INFORMĒT CITUS INTERESĒTUS, studentus un doktorantus

LZA prezidijs

Zinātnes sākumi un evolūcija

Precīza zinātnes definīcija neeksistē. Parasti zinātni apraksta kā cilvēka darbības sfēru, kuras mērķis ir iegūt zināšanas par apkārtni pasauli, ieskaitot pašu cilvēku un sabiedrību. Šodienas zinātnes klasifikācijā izšķir eksaktās (matemātika, fizika, ķīmija, bioloģija u.c.) un humanitārās zinātnes (filozofija, vēsture, valodniecība u.c.). Rakstiskie dati matemātikā un astronomijā nonākuši līdz mums no senajām civilizācijām Mezopotāmijā, Senajā Ēģiptē, Ķīnā u.c. Jautājums par zinātni akmens laikmetā, kad no *homo erectus* atdalījās *homo sapiens*, kas simttūkstošu gadu ilgā evolūcijā nonāca līdz mūsdienu sabiedrībai, ir diskutabls. Daži antropologi uzskata, ka akmens ķīlis un uguns apgūšana bija "praktiski izgudrojumi", kas būtiski ietekmēja *homo sapiens* evolūciju [1].

Šodienas zinātnes sākumi meklējami renesansē 14. – 16. gadsimtā, kad tika formulētas pirmās likumsakarības mehānikā un kad Galilejs apstiprināja Kopernika Saules sistēmu un savā tālskatī saskatīja mūsu galaktikas – Piena Ceļa zvaigznes. Tālāk dabaszinātņu attīstība, it īpaši panākumi 19. gs. un 20. gs. sākumā, noveda pie rūpnieciskās revolūcijas, kurā zinātnē kļuva par galveno tehniskās progresa stimulu. Pēc pirmo atombumbu sprādzieniem virs Japānas pilsētām Hirosima un Nagasaki Otrā pasaules kara beigās kodolfizika kļuva par svarīgāko faktoru lielvalstu militārā sacensībā un hegemonijā. Un no šī brīža cilvēce arī saprata zinātniskā progresa briesmas un globālās katastrofas iespēju. Šo iespēju vēl pastiprina bioloģiskie ieroči [2].

Pagājušā gadsimta otrajā pusē zinātnes vēsturnieki un filozofi sāka interesēties par zinātnes izcelsmi un attīstības likumsakarībām. Šajā jomā īpaša loma bija amerikāņu fiziķim un filozofam Tomasam Kūnam (*Thomas Kuhn*, 1922 – 1996). Analizējot fizikas attīstību no renesanses līdz mūsu dienām, viņš parādīja

zinātnes lēcienveidīgo attīstību, ievēdot paradigmas jēdzienu, kuras maiņas arī nosaka zinātniskās revolūcijas [3]. Kā piemēru Kūns analizēja Ņūtona korpuskulāro gaismas teoriju un Heigensa gaismas viļņu teoriju ar mehānisko ēteri, kuru divdesmitajā gadsimtā aizstāja ar Alberta Einšteina relativitātes teorijām un gaismas kvantiem (fotoniem). Nedaudz vēlāk viss fizikā vēl vairāk sarežģījās sakarā ar kvantu mehānikas parametru statistisko raksturu, viļņu un korpuskulu duālismu un Heizenberga nenoteiktību relāciju. Šos kvantu fizikas filozofiskos aspektus lieliski analizēja akadēmiķis Imants Siliņš savā mnogrāfijā "Lielo patiesību meklējumi" [4].

Šodien dabaszinātnes ir svarīgākais tehniskā progresa stimuls. Miljoniem zinātnieku strādā universitātēs un zinātniskos institūtos. Šodien cilvēces kopējā zināšanu kapacitāte divkārtējās ik desmit gadus. Alberta Einšteina relativitātes teorijas un kvantu mehānika pagājušā gadsimtā būtiski izmainīja mūsu pasaules uzskatu. Beidzamo gadu desmitu astronomijas sasniegumu atklāja miljardu gadu ilgos Visuma evolūcijas noslēpumus. Molekulārā ģenētika apraksta gan *homo sapiens* komplicēto evolūciju, gan arī pārveido gēnu (DNS) struktūru un tādā veidā rada jaunas dzīvības formas [2, 5].

Šodien dabaszinātņu horizonts ir tik plašs, ka atsevišķs cilvēks nevar aptvert problēmu pat vienā dabaszinātņu nozarē. Pagājušā gadsimta sākumā, Einšteina laikā tas vēl bija iespējams. Tas iespējamo arī globālo zinātnes attīstību un sarežģīto zinātnes koordinēšanu. Amerikas Savienotās Valstis (ASV) zinātnē ik gadus izdala 2,8 % no nacionālā brutoienākuma, kas sastāda ap 375 miljardus dolāru. Blakus šai finansēšanai, ASV universitātes saņem papildus finansiālu atbalstu no privātiem fondiem. ASV finansiālais atbalsts zinātnē ir ievērojami lielāks par vadošo Eiropas valstu finansējumu, un to var salīdzināt tikai

ar Ķīnas Tautas Republikas atbalstu. Augsto Amerikas universitāšu līmeni raksturo fakts, ka starp desmit labākajām pasaules universitātēm sešas ir ASV.

Neraugoties uz modernās zinātnes sasniegumiem, it īpaši datoru tehnikā, elektronikā un gēnu tehnoloģijā, rodas jautājums par globālo zinātnes koordināciju un stratēģiju. Šodien šis jautājums pasaules mērogā nav atrisināts. Pirmkārt, to nevar izšķirt atsevišķa, pat ģeniāla personība. Otrkārt, zinātniskie virzieni tiek formulēti pasaules vadošajos institūtos un universitātēs finansēšanā lielā mērā vadās no valsts aizsardzības aspektiem, izdalot lielus līdzekļus militāriem pētījumiem un kosmiskai tehnikai (tā lielā mērā saistās ar raķešu tehniku). Līdz ar to neviens neanalizē, vai būtu pastiprināti jāattīst molekulārā ģenētika, vai datoru pilnveidošana, vai elementāro daļiņu fizika. Netiek diskutētas arī briesmas, kas saistītas ar molekulāro bioloģiju un iedzimtības problēmām. Zinātnes un sabiedrības tālākā attīstībā šīs problēmas ir jārisina.

K. Švarcs

Literatūra

- [1] H. J. Störig "Kleine Weltgeschichte der Wissenschaft", Taschenbuch Verlag, 2007.
- [2] Thomas Kuhn "Die Struktur wissenschaftlicher Revolutionen", Suhrkamp, Frankfurt (M), 1973.
- [3] Basic Biotechnology, Ed. Colin Ratledge and Bjorn Kvistsansen, Cambridge University Press, Cambridge, 2001
- [4] Edgars Imants Siliņš "Lielo patiesību meklējumi", Jumava, 1999.
- [5] J. W. S. Schopf "Lifes Origin. The beginning of biological evolution", 2002.

Zinātnes vieta Raiņa nākotnes valstī

LZA prezidenta Ojāra Spāriša uzruna, atklājot Letonikas VI kongresa plenārsēdi 2015.gada 10.septembrī

Godātais Jūrmalas domes priekšsēdētāj Gati Trukšņa kungs, godātie Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta priekšsēdētāj, akadēmiķi Jāni Stradiņa un Latvijas Zinātņu akadēmijas viceprezident Tālav Jundža kungs, godātie Letonikas VI kongresa dalībnieki, rīkotāji un viesi!

Valsts pētījumu programmas "Letonika" nosaukumā mūsu domas un jūtas tiek centrētas uz politiskajiem pamatjēdzieniem: "valsts" un "Latvija", pēdējā izruna atvasinot no diplomātiskajā aprītē lietotā franču valodas vārda "Lettonie". Kādā secībā vai hierarhijā šie jēdzieni kārtojas ar 1920. gada 10. aprīli no Šveices trimdas Rīgā iebraukušo un sirsniņi sagaidīto dzejnieku – mūsu jubilāru – Aspazijas un Raiņa personvārdiem? Kāda vieta šajā dzejnieku simtpiecdesmitgadē ir Latvijas akadēmiskās zinātnes divsimtgadei, kuru mēs šogad atzīmējam tāpat kā UNESCO kalendārā ierakstīto pasaules un cilvēces ideju nesēju dzīves gadskārtu? Var sacīt, ka Rainim un Aspazijai, it īpaši Latvijas Nacionālā teātra izrādes "Uguns un nakts" priekšvakarā, mūsu kultūrapziņā ir jāpiedzīvo aktualizācijas, jeb, laikmetīgajā žargonā izsakoties, – apdeitojuma periods. Tajā visai sabiedrībai būs iespējams no jauna atcerēties Raiņa ideju un gara lielumu, Aspazijas augsto ētisko imperatīvu nacionālo un universālo dabu, kā arī valsts dibināšanas simtās jubilejas gaidās daudzīnāt abu ģeņiju globālo altruismu un salīdzināt savus centienus ar modernā cilvēka vērtību mēru.

Saistot jēdzienus "Latvija", "valsts" un "Rainis", varam triādei pievienot vēl arī ceturto jēdzienu – "zinātne" un nokļūst pie visus tos vienojošā notikuma – Rīgas jeb Bulduru konferences, kas iesaistīja Raini Latvijas zinātnes attīstības mērķu un uzdevumu definēšanā tikai četrus mēnešus pēc atgriešanās no Šveices. Latvijas pirmais ārlietu ministrs Zigfrīds Anna Meierovics jau 1920. gada aprīlī sāka gatavoties iecerētajai Baltijas un Skandināvijas valstu "Antantes" veidošanas politiskajai konferencē, kurā ļoti cerēja izstrādāt un pēc tam ar visu valstu valdībām saskaņoti ratificēt militārās alianses izveides un savstarpējās palīdzības līgumu aizsardzībai pret iespējamo padomju Krievijas agresiju. Diemžēl Skandināvijas valstīm ielūgumu ignorējot, Bulduru konferencē no 1920. gada 6. augusta līdz 6. septembrim piedalījās vien sešu valstu: Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Somijas un vēl Ukrainas pārstāvji. Bet tā kā šāda ārpolitiski nozīmīga uzdevuma veikšanai pārstāvju vairākumam nebija vēlāmā valdību ministru ranga un atbilstoši arī savu valdību mandāta, paralēli drošības jautājumiem konferences darba kārtībā tika iekļauti un apspriesti arī citi ar daudz plašāku tēmu loku saistīti jautājumi. Mēnesi ilgam darbam tika izveidotas piecas komisijas: 1) mandātu, 2) redakcijas, 3) ekonomikas, 4) tautsaimniecības un 5) kultūras, sociālo un veselības aizsardzības jautājumu komisija. Intensīvā darbā tās izstrādāja 21 saimnieciska rakstura rezolūciju, septiņus vienošanās projektus un 11 konvenciju projektus.

Mūs var interesēt Kultūras, sociālo un veselības aizsardzības jautājumu komisijas veikums, par kuras vadītāju 1920. gada 7. augusta sēdē ievēlēja Jāni Pliekšānu–Raini. Latvijas republikas intereses komisijā pārstāvēja Izglītības ministrs Kārlis Kasparsons, bet sabiedrotos: Somiju – Leonardas Astrēms (Aström) un Erkki Reijonens, Poliju – Vitolds Kameņeckis, Lietuvu

– Vladislavs Natkevičs, Igauniju – Alfrēds Motus (Möttus). No 7. līdz 20. augustam šī komisija izstrādāja četras konvencijas: 1) mākslas, 2) zinātnes, 3) literatūras un mākslas darbu autoritātes aizsardzības un 4) veselības aizsardzības konvenciju, kā arī vienu projektu par valstu kultūras interešu nodrošinājuma garantijām.

Literatūras vēstures pētnieki noteikti ir informēti par viņu nozaarei tik nozīmīgo 20. augusta plenārsēdi, kurā Jānis Pliekšāns–Rainis Bulduru konferences dalībniekus iepazīstināja ar literatūras un mākslas darbu tiesību, respektīvi, autortiesību konvenciju. Otrā septembra sēdē Kultūras, sociālo un veselības aizsardzības jautājumu komisijas vadītājs Jānis Pliekšāns–Rainis cēla priekšā komisijas izstrādāto mākslas konvenciju. Tās tekstu ir publicējis un par to jau ir rakstījis mākslas zinātniece Ginta Gerharde Upeniece (Māksla un diplomātija Latvijas Republikā 1918–1928./Latvijai topot no *de facto* līdz *de iure*. Māksla un laikmets. Rīga, LNMM, Neputns, 2008). Taču līdz šim Latvijas zinātnes vēstures pētniecībā nav tikusi atspoguļota Bulduru konferences loma vienotas Baltijas izglītības un zinātnes telpas izveidē, kā arī nav sabiedrībai darīts zināms zinātnes konvencijas saturs, kura aktualitāte nav zudusi pat Latvijas valsts simtgades priekšvakarā.

Tieši Raiņa 150. dzimšanas dienas un Letonikas VI kongresa kontekstā zinātnes konvencijas teksts un saturs mūs var pastiprināti interesēt gan tadēļ, ka tā izstrādē ir piedalījušies izcili mūsu zemes intelektuāļi – Latvijas Republikas 1918.–1920. gadu Izglītības ministrs Kārlis Kasparsons un dzejnieks, jurists un sabiedriskais darbinieks Jānis Pliekšāns–Rainis, gan arī tadēļ, ka šis dokuments satur tik tālredzīgas jaunās valsts izglītības un zinātnes stratēģijas tēzes, kuru saturs vēl tikai daļēji ir īstenojies, tuvojoties Latvijas simtgadei. Līdz šim nav publicētas zinātnes konvencijas pilns teksts, bet Vašingtonā 1960. gadā iespiestajā grāmatā "Minutes of The Baltic Conference Held at Bulduri in Latvia 1920" (Published by The Latvian Legation, Washington, D.C. 1960) ir sniegts saīsināts konvencijas pārstāstījums vācu valodā. Pilns konvencijas teksts atrodams Bulduru

konferences materiālu krājumā Latvijas valsts Vēstures arhīvā. Kārlis Kasparsons kā Izglītības ministrs 21. augusta plenārsēdes dalībniekiem cēla priekšā zinātnes konvencijas saturu un tajā, pamatotā ar Latvijas Ārlietu ministra Z.A. Meierovica definēto Bulduru konferences uzstādījumu – veidot un stiprināt Baltijas valstu "Antanti" – ļoti mūsdienīgi izskan daudzi stratēģiski svarīgi uzdevumi.

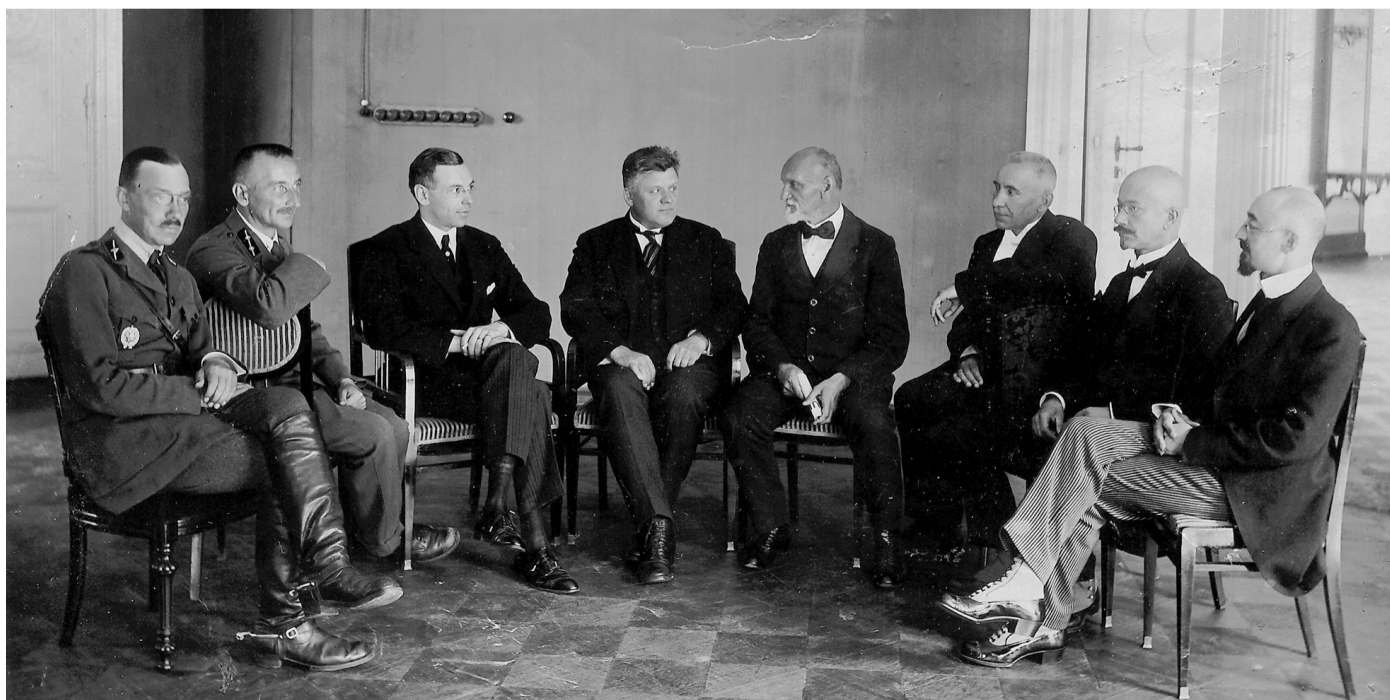
Minēšu vairākas tēzes, kurās reālās situācijas izvērtējums korelē ar veicamajiem uzdevumiem. To starpā bija iekļauta apņemšanās tuvināt jaunizveidotās Baltijas valstis ar intelektuālās kultūras palīdzību un dibināt savstarpējus kontaktus zinātnieku starpā. Baltijas universitāšu mācībspēku trūkuma jautājumu risināt aicinot uz šiem lekciju kursiem atzītus Rietumeiropas zemju zinātniekus, kuri rosinātu studentu interesi par lielo Eiropas nāciju zinātnes sasniegumiem, veicinātu zinātnisko institūtu un laboratoriju sadarbību, apmācītu vietējos speciālistus, lai tie pēc studijām ārzemēs ieņemtu vietas dzimtenes universitātēs. Konvencija paredzēja rotācijas raksturu vieslektoru darbam Baltijas universitātēs, lai tādējādi veicinātu valstu intelektuālo tuvināšanos.

Jāņa Pliekšāna–Raiņa vadītā komisija bija iestrādājusi zinātnes konvencijā vairākas tēzes, kas bija attiecināmas uz izglītību un to starpā rosinājumu veidot Eiropas zinātnes centros – Parīzē un Edinburgā – nacionālas koledžas tipa mācību iestādes, lai ar šo koledžu palīdzību iepazīstinātu Latvijas studentus ar lielo nāciju kultūru. Pavisam laikmetīgi skan zinātnes konvencijā iekļautā doma par Baltijas valstu kopīgu zinātnisku iestāžu izveidi, kuru uzturēšanai atsevišķi katrai valstij varētu nepietikt līdzekļu. Šajā kontekstā konvencija rosināja Baltijas valstis veidot kopīgu Luija Pastēra institūtu, kurš kā 20. gadsimta sākuma zinātnes dzīvē savu efektivitāti pierādījis zinātnes koordinācijas centrs nodarbotos ar pētniecību, izstrādātu vakcīnas un gatavotu speciālistus cīņai ar epidēmijām, kontrolētu ievesto medikamentu sastāvu, ārstētu trakumsērgas slimniekus Baltijas valstīs un kopīgi izdotu zinātniska rakstura periodiskos izdevumus.

No šodienas viedokļa jau par paveiktu uzskatāms pirms 95 gadiem izvirzītais mērķis dibināt Baltijas valstu zinātnes un izglītības kontaktus, kas tuvinātu augstskolu programmas un dotu iespēju pielīdzināt augstskolu diplomus un zinātniskos grādus. Ar mērķi tuvināt Baltijas tautas kultūras un politiskajā jomā konvencija ieteica Baltijas valstu universitātēs atvērt baltu un somu valodu katedras. Konvencija paredzēja kādā no Baltijas valstu universitāšu pilsētām kopīgi veidot un uzturēt zinātnes informācijas un koordinācijas biroju, lai pēc rotācijas principa šāds birojs risinātu pedagogu apmaiņas, izglītībai trūkstošo līdzekļu sagādes jautājumus, daloties ar finansēm, kā arī apvienojot līdzekļus kopīga budžeta izveidei. Zinātnes konvencijā ietvertais aicinājums radīt jaunus līdzekļus skan tikpat mūsdienīgi kā pēdējā laikā daudzīnātā tēze par inovatīvu zinātnisko izgudrojumu komercializāciju. Rosinājums regulāri sasaukt konferences un kongresus noslēdz Baltijas valstu delegātu izstrādāto zinātnes konvenciju.

1920. gada 6. septembrī Rīgas pili noslēdzot mēnesi garās Bulduru konferences darbu, Latvijas Ministru prezidents Kārlis Ulmanis varēja sacīt rezumējošus vārdus: "Šī konference, kuru ir rosinājusi nepieciešamība pēc vienotības, vēl nenozīmē pilnīgu vienprātību vispusīgi apspriestajos jautājumos. Taču tā apliecināja spēju vienoties par to saturu un garu. Baltijas vienotības griba kalpos mums kā varens rīcības plāns, koordinējot mūsu katru individuālo un kopīgo centienus". Pēc delegātu atgriešanās mājās diemžēl nesekoja konferencē izstrādāto vienošanos, konvenciju un protokolu ratifikācija, bet saspringtā starptautiskā stāvokļa un katras valsts individuālo diplomātisko cīņu fonā tie palika vien labas gribas ieceru un ideju limenī. Konferences ieceres autors un galvenais rīkotājs – Latvijas republikas pirmais ārlietu ministrs Zigfrīds Anna Meierovics Baltijas valstu attīstības politisko, saimniecisko un kultūras sadarbību skatīja tālā perspektīvā, un tālredzīga bija viņa iecere par Baltijas valstu savienību. Taču pēc viņa nāves par Bulduru konferences iecerēm vairs neviens tik dedzīgi necinījās un tās daļēji tika nodotas aizmirstībai. Atsevišķos gadījumos valdības ministri, plānojot savas nozares attīstības stratēģiju, atgriezās pie Bulduru konferencē izstrādāto konvenciju tēzēm, un šāda iespēja, ieņemot izglītības ministra posteni, bija arī Jānim Pliekšānam–Rainim.

Tandēmā ar Z. A. Meierovicu, Kārlī Kasparsonu un pārējo Bulduru konferences dalībvalstu delegātiem Jānim Pliekšānam–Rainim 1920. gada augustā izdevās radīt starptautiskas zinātniskās sadarbības viziju, kas sakņojās vienota intelektuāla, ekonomiska un politiska spēka veidošanas idejā. Šī doma nav zaudējusi aktualitāti arī šodien, kad risinās gan redzama, gan neredzama cīņa par Baltijas valstu garīgās, ekonomiskās un politiskās telpas pārdali. Paturot šajās dienās prātā Raiņa un Aspazijas jubilejas gada augstos uzstādījumus, novēlu ikvienam Letonikas VI kongresa dalībniekam Raiņa gara plašumu kā ziņojumos un diskusijās, tā arī turpmākajos pētījumos. No sirds pateicos ikvienam, kura darbs ir ielikts šī Letonikas kongresa satura pilnskaņas kaldināšanā, īpaši LZA viceprezidentam akadēmiķim Tālavam Jundzim un akadēmiķei Ilgai Jansonei, un aicinu Raiņa ideālu augstumā turēt Latvijas akadēmiskās zinātnes godu. Lai ne tikai Raiņa jubilejas gadā, bet arī Latvijas simtās un tai sekojošo jubileju svinībās ar savām idejām un darbu mēs cienīgi līdzināties savas tautas intelektuālajām autoritātēm!

Latvijas delegācija Rīgas pili. No kreisās: Kārlis Ramats, Pēteris Radziņš, Zigfrīds Anna Meierovics, Kārlis Ulmanis, Jānis Pliekšāns–Rainis, Kārlis Kasparsons, Voldemārs Zāmuēls, Hermanis Albats

Alma mater 2015

Vienībā mazas lietas dižas top (Concordea res parvae crescunt)

Jūnija sākumā notika Latvijas Universitātes rektora vēlēšanas, kurās pārliecinošu pārsvaru ieguva LU zinātņu prorektors **INDRIĶIS MUIŽNIEKS**. Universitātē, tāpat kā citās augstskolās, sekojot padomju laikā iedibinātajai tradīcijai, otrās personas pēc rektora bija mācību un zinātņu prorektori. Indriķis Muižnieks zinātņu prorektora posteni ieņēma bezmaz 15 gadus – kopš 2000.gada oktobra. Tā kā Universitātes rektora vēlēšanas notika gandrīz vienlaicīgi ar Valsts prezidenta vēlēšanām, un abās uzvarēja biologi (Muižnieks ir mikrobiologs), tad tas arī bija mūsu intervijas pirmais jautājums.

Trīs dubultsasaukumus, katru pa astoņiem gadiem, Latvijas Universitāti vadīja fiziķi – Juris Zaķis, Ivars Lācis un Mārcis Auziņš. Negribētu to nosaukt par fiziķu mafiju (Universitātes ģeogrāfi gan sevi lepni dēvē par ģeogrāfu mafiju, taču ģeogrāfi vienmēr bijuši sevišķi lepni un pašpietiekami), bet vai tas, ka tik augstos posteņos nonāk dabaszinātņu pārstāvji, liecina tikai par Jūsu personīgo īpašību novērtēšanu, vai arī tam ir kāda simptomātiska nozīme?

Skaidrs, ka zinātnes attīstība virzās no relatīvi vienkāršākajām eksaktajām lietām uz sarežģītākajām, un sarežģītākās ir sociālās sistēmas, kas ietvert sevī gan dabu, gan sociālo vairsūvi. Ja tā turpināsies, tad, es pieļauju, nāks laiks, un Universitātē pie teikšanas būs sociālo vai humanitāro zinātņu pārstāvji. Taču ne jau jomas ir svarīgākās, bet pieredze, sapratne par to, kas notiek šobrīd un kas ir jā dara. Man šī pieredze ir pietiekami ilgi krājušies – no 2000. gada.

Vai ilgstošā zinātņu prorektora prakse palīdz saskatīt jaunus izaicinājumus? Vai nerodas arī kādi rutinas draudi?

Zinātņu prorektors bija figūra visām vajadzībām, tāpat kā mācību prorektors. Bija jā aptver visa Universitātes daudzveidība – no teoloģijas līdz ģeoloģijai un medicīnai. Zinātņu prorektora pārziņā bija arī bibliotēka un Botāniskais dārzs, muzejs. Protams, visi zinātniskie institūti. Tas viss deva ļoti plašu priekšstatu par to, kāda ir Universitātes stipruma sakne – tieši šī daudzveidība un spēja sadarboties šajās dažādajās daudzveidības izpausmēs, un kas tur ir arī kavējošs. Varbūt, būdams zinātņu prorektors, es biju aizgājis mazliet nostāk no studijām, taču pirms tam es biju Bioloģijas fakultātes dekāns un ar manu svētību tika ieviesta trīsgadīgā bakalauru studiju programma, kas tagad akadēmiskajās programmās ir standarts. Vēl joprojām vadīju biologu maģistru un doktoru programmas, bet man nebija iespējas mērķtiecīgi virzīt šīs programmas uz sadarbību, nevis nošķirtību. Diemžēl Universitātē ir izveidojies tā, ka katrs tipiski latviski grib savu kaktiņu, savu stūrīti zemes. Nedod dievs runāt par kādu kopēju attīstību. Uzreiz sākas demagoģija par kolhoziem un tamlīdzīgi. Var atbildēt, ka mēs pēc analogijas runājam nevis par kolhoziem, bet par lauksaimnieku kooperatīviem, par to, kā kopīgi izmantot kuļmašīnu. Kopīgā darba tradīcijas jau Latvijā nav nekas svešs un no malas uzspiests. Vajag tikai ieraudzīt, kas ir tie pozitīvie blakus efekti. To mēs redzam kaut vai medicīnā, kur varam piedāvāt daudzveidīgāku un vairāk uz zinātņi balstītu studiju programmu ar lielāku dažādu dabaszinātņu fakultāšu iesaisti, kas studiju programmas padara modernākas. Tāpat medicīna nav iedomājama bez plašas sociālo zinātņu klātbūtnes. Tādā veidā medicīnas studijas var padarīt ne tikai kvalitatīvākas, bet arī lētākas. Es domāju, ka Universitātei ir ļoti daudz priekšrocību, un tās jāprot izmantot. To var darīt, ja pārtrauksim savrupību.

Vai savrupības pārvarēšanu veicinās arī tas, ka Universitātē zinātņu un mācību prorektoru vietā būs trīs nozaru prorektori?

Zinātņu un mācību prorektori bija padomju sistēmas relikti. Modernajā augstākajā izglītībā šīs lietas nav šķiramas. Universitātē pēc jaunās struktūras būs trīs prorektori – humanitārajās zinātnēs, sociālajās zinātnēs un dabaszinātnēs, kas ietvers arī dzīvības zinātnes, katrs ar savu biroju un galveniem speciālistiem studiju

programmās un finansēs, kas savukārt darbosies pēc vienotiem Universitātes likumiem. Es *no augšas* skatīšos, vai viss iet pareizo virzienos. Šim nolūkam man būs padomnieku štats, lai pārraudzītu stratēģisko virzību. Otrs uzdevums ir aktīvāk un kvalitatīvāk darboties likumu un noteikumu gatavošanas jomā. Līdz šim es esmu visai sporādiski jaucies iekšā daudz likumu un MK noteikumu taisyšanā, bet es jau neesmu jurists, un tas ir jā dara profesionālāk. Vēl jaunums ir tas, ka Universitātē būs attīstības vadītājs.

Ko viņš attīstīs?

Lielos Universitātes stratēģiskos projektus, no kuriem redzamākais ir Torņkalns, kas jāturpina. Bez šīs Dabaszinātņu ēkas ir nepieciešamas vēl vismaz divas. Viena – sociālajām un humanitārajām fakultātēm, izņemot vienīgi juristus, kuri tradicionāli paliks galvenajā ēkā Raiņa bulvārī. Trešā ēka vajadzīga ārpusē palikušajiem zinātniskajiem institūtiem, kas izmēti pa dažādām vietām – Bioloģijas institūtam, Fizikas institūta daļai, Atomfizikas un spektroskopijas institūtam, arī Fizikas un matemātikas fakultātei.

Vai varēsiet to paviļk? Ar visiem pašreizējiem parādiem?

Mums ir mazāk parādu kā daudziem citiem. Tie ir izveidojušies tāpēc, ka mēs esam attīstījušies. Valsts nostāja bija tāda, ka mums bija jā kļūst par publisko atvasināto personu. Bet, ja esat publiskā atvasinātā persona un gribat attīstīties, tad jāmaksā līdzfinansējums. Valsts nevarēja atļauties to mazumiņu – Universitāti kā budžeta iestādi, tādēļ pēc 2008. gada krīzes mēs kļuvām par atvasināto publisko personu, lai vispār varētu kaut kādu naudu dabūt. Ja turpmāk Latvijas ekonomika attīstīsies tā kā plānots pēc valdības apstiprinātiem papīriem, tad kaut kāda gaisma tuneļa galā uz 2020. gadu ir redzama. Galvā rēķinot un pieņemot, ka 2020. gadā iekšzemes kopprodukts pieaugs līdz 30 miljardiem eiro un valdība izpildīs to, ko solījusi sev un Eiropas Savienībai, varonīgi saņemsies un pusi no Eiropas prasītā 3% finansējuma zinātnes attīstībai dos, tad 1.5% no 30 miljardiem būs 450 miljoni. Uzskatot, ka pusi no tā dos biznesa, kas būtu brīnišķīgi, arī 225 miljoni valsts finansējuma būtu tik, cik mēs no Eiropas struktūrfondiem saņemam visā sešu gadu periodā. Taču nauda ir vajadzīga jau tagad, tādēļ runājam ar kolēģiem no citām universitātēm, runāsim arī ar Zinātņu akadēmiju, kā veidot vienotu programmu Latvijas konkurētspējās paaugstināšanai, lai varētu pretendēt uz Junkera piedāvājumu Eiropas attīstības stimulēšanai. Jāveido, kā dažs teiktu, kolhozs, bet es teiktu – kooperatīvs.

Uzmanlaikā taču arī ļoti veiksmīgi darbojās kooperatīvi.

Kooperatīvi ir bijuši vienmēr. Uz tagadējās Ārlietu ministrijas ēkas fasādes ir latiņu valodā sauklis "Vienībā mazas lietas dižas top".

Ko darīsiet ar lielo laboratoriju ēku Kronvalda bulvārī, vēsturiski sauktu par Ķīmijas māju, kad to pametusi Bioloģijas fakultāte un laboratorijas?

Būtu ļoti labi, ja izdotos izveidot zinātnes popularizēšanas un skolotāju tālākās izglītības centru. Igauniju AHA tipa interaktīvo zinātnes centru, papildinātu ar funkcijām, kas nepieciešamas skolotāju tālākizglītībai dabaszinātnēs ar ne pārāk sarežģītu laboratoriju aprīkojumu. Kaut arī māja 19. gadsimta beigās ir celta laboratoriju vajadzībām, tajā šobrīd iekārtot modernas laboratorijas būtu pārāk dārgi. 2005./2006. gadā mēs veicām ēkas daļas renovāciju, kas izmaksāja 1 tūkstoti latu uz kvadrātmetru. Jaunajā Torņkalna ēkā izmaksas bija 1 tūkstotis eiro uz kvadrātmetru. Viens no iepriekšējiem rektoriem Juris Zaķis teica, ka ēka der vai nu laboratorijām, vai muzejam. Tas būtu ideāls variants, tādēļ mēs meklējam iespēju piesaistīt privātus investorus. Moderns, interaktīvs zinātnes muzejs ir vajadzīgs, lai rosinātu bērns un jauniešos interesi par dabaszinātnēm.

Pilnu intervijas tekstu varēs izlasīt žurnālā "Energija un Pasaulē" 5. numurā oktobrī.

Z.Kipere

Torņkalna "pirmā bezdelīga"

J.Brenča foto

Zinātņu akadēmijas "gudrona diķis"

LZA un SIA "Koncertzāle "Rīga"
attiecību samezģlojums

"Nu arī Zinātņu akadēmijai ir savs "gudrona diķis", uzklausījis akadēmijas prezidenta, valdes priekšsēdētāja, lietu pārvaldnieka un SIA "CBB konsultāciju birojs" pārstāvju ziņojumus LZA Senāta sēdē š.g. 15. septembrī, teica akadēmiķis Elmārs Grēns. Kāds tad ir sabiedrībā plaši izskanējušā un emocionāli sakāpinātā konflikta cēlonis?

Uzņēmējs Juris Millers jau agrāk bija vērsies pie iepriekšējā Zinātņu akadēmijas prezidenta, habilitētā fizikas zinātņu doktora Jura Ekmaņa ar ierosinājumu iegūt savā valdījumā un pārņemt kā koncertzāli LZA lielo zāli ar pēc ugunsgrēka daļēji no robežoto skatuvi. Toreiz tas neguva atsaucību. Kad Akadēmijā pie varas nāca mākslas zinātņu pārstāvis Ojārs Spārtis, Millera uzburtā Rīgas kultūras dzīves bagātināšanas vizija acimredzot bija tik koša, ka, neraugoties uz Millera skandalozo personību, par kuru ziņas varēja iegūt internetā, tika noslēgts līgums. Millers renovēs zāli, atvērs skatuvi, nomainīs sēdekļus, par ko zināmu laiku nemaksās īri. Bet jau 2015. gada LZA Pavasara pilnaspulcē ģenerālsēdētājs Valdis Kampars brīdināja par iespējamo tiesvedību. Beidzoties līgumā noteiktajam termiņam, Millers atteicās maksāt īri, vēl vairāk – piedāvāja Akadēmijai apmaksai rindu rēķinu bez norādes uz to izcelsmi un likumību.

Saprotot, ka līguma laušana ir neizbēgama, Akadēmija uzaicināja konsultatīvo firmu "CBB" veikt auditu, kas tika izdarīts, un šī gada jūnijā firma, kura šī darba veikšanai bija piesaistījusi būvniecības un finansu speciālistus, nāca klajā ar ziņojumu, ka Akadēmijas vienīgā kļūda ir tā, ka samaksāta īre par lielās zāles izmantošanu Akadēmijas pilnaspulcē, kaut gan līgumā teikts, ka Akadēmija zāli var bez maksas izmantot 12 reiz gadā.

Arī Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija, kurā ar sūdzību bija vērsies Millers, atzina, ka konflikts ir tīri sadzīvīgs, nevis politisks. Tā rezultātā tiesā ir iesniegta virkne civilo un kriminālpasības, kuru iztiesāšana ar visām pārsūdzēšanām un apelācijām varētu ilgt vismaz četrus gadus. Tajā laikā zāle, kura tika uzteikta ar 1.septembrī ar termiņu izvākt inventāru līdz 15. septembrim, būs apmeklētājiem slēgta, neraugoties uz to, ka vēl 1. septembrī Millers no skatuves aicināja pirkt biļetes uz koncertiem, kuri saplānoti līdz 2016. gadam. Labā ziņa klausītājiem, kuri iegādājušies biļetes uz koncertiem: "Biļešu paradīze" atmaksā biļetes par nenotikušajiem koncertiem, un šī naudiņa Millera kabatā nenonāks.

Kā teica auditorfirmas pārstāves, šajā (t.i. 15. septembra) rītā saņemta ziņa, ka lietu pret SIA "Koncertzāle "Rīga" ierosinājusi prokurātūra, jo atklājusies virkne pārkāpumu gan firmas juridiskajā statusā, gan būvniecībā un nodokļu nomaksā (vai nomaksā).

Kā teikts vecā anekdotē – vai viņš kādam nozaga, vai viņam kāds nozaga, kas vairs to atcerēsies, bet kaut kāds nesumukums tur bija... Zinātņu akadēmijas vārds tiek masu medijos vazāts, un Millers kā bijušais dzeltenās preses darbonis, to prot.

Z.K.

EKOSOC–LV vadītāja B. Rivža piedalās "SGEM 2015" konferencē Bulgārijā

No 2015. gada 24. līdz 30. augustam EKOSOC–LV vadītāja B. Rivža apmeklēja Albenu (Bulgārija), kur notika 2. starptautiskā multidisciplinārā zinātniskā konference sociālajās zinātnēs un mākslā "SGEM 2015".

Akadēmiķe B. Rivža konferences ietvaros uzstājās plenārē un vadīja konferences sekciju ekonomikas un tūrisma nozarē, iepazīstinot klausītājus ar EKOSOC–LV programmas galvenajiem prioritārajiem pētniecības virzieniem un aktualitātēm.

B. Rivža konferencē uzstājās arī ar ziņojumiem "Youth Unemployment Problem in Latvia Compared with Belarus" un "Challenges of Innovative Action as a Way of Promoting Smart Territorial Development", saņemot apbalvojumu par "SGEM 2015" konferences labāko ziņojumu un izcilām prezentācijas prasmēm.

Apmeklējot dažāda tematikai veltītās konferences sekcijas, akadēmiķe B. Rivža guvusi vērtīgas atziņas un iecerēs projekta EKOSOC–LV turpmākajam darbam un pētniecības virzieniem.

Informāciju sagatavoja **Līva Griņēviča**

KONKURSS

LU Filozofijas un socioloģijas institūts izsludina konkursu uz akadēmiskajiem amatiem:

Filozofijas vēsturē – pētnieks – 2 štata vietas

Sociālajā filosofijā – pētnieks – 1 štata vieta

Ideju vēsturē – vadošais pētnieks – 1 štata vieta

Pieteikumā jānorāda nozare, kurā vēlas pretendēt.

Pieteikumi iesniedzami Rīgā, Kalpaka bulv.4., 322.istabā.

Tālrunis uzziņām +371 28385810

Pieteikumam pievienot:

1. Zinātniskos grādus apliecinošo dokumentu kopijas;

2. CV;

3. Publicēto darbu sarakstu;

4. Citas, kvalifikāciju apliecinošu dokumentu kopijas (pēc pretendenta izvēles.)

Mēnestiņš, romiņš, caur eglēm sāk vērties

Politkorektums ir neatņemama valsts politikas sastāvdaļa. Mainoties valsts iekārtai, steidzami ir jāizdara korekcijas leksiķā, tostarp arī literatūrā, ar stingru un izlēmīgu roku izravējot nezāles, kādas iespraucus literārajās tirkultūrās. Te nu nelidz nekāds sentiments vai atsaušanās uz tradīcijām, klasiķiem un sirdsmīļajām bērniības atmiņām. Jāzravē un punkts!

Pilnīgi nepieļaujama šodien ir rindiņa Plūdoņa dzejolī "Zaķīšu pirtīņa": "Mēnestiņš, čigāniņš, starp eglēm sāk vērties". Nedrīkst palauties uz to, ka dzeju vairs neviens nelasa, ja šī rindiņa skan arī bērnu iemīļotajā multiplikācijas filmā! Sakiet, lūdzu, kā lai, to dzirdot, jūtas mūsu romi? Uzskatu, ka gan dzejolis, gan multfilma uz karstām pēdām jāaižledz vai arī jākorrigē uz "Mēnestiņš, romiņš, starp eglēm sāk vērties". Tas pats jādara arī ar Ādamsona "Čigānmeitēnu Ringlu". Vai tad daudz labāk neskan "Romu meitēns Ringla"?

Šāda pieredze mums nav sveša. Atcerēsimies ne tik senos laikus, kad CK sekretārs Pelše aizliedza sviņēt Jāņus kā buržuāziski nacionālistiskus svētkus. Vārds Jāņi tika ļoti sekmīgi aizstāts ar politikorektiem analogiem, piemēram, jāņogas sauca par sarkanajām upenēm un jāņusieru par lauku sieru. Vēl tikai nespēja dot rīkojumu Dzimsarakstu birojiem visus jaunzimušos Jāņa vārda tīkotājus reģistrēt kā Ivanus.

Politkorektuma ziņā mums vēl daudz kas darāms, un ne tikai attiecībā uz romiem. Pilnīgs šoks mani ķēra, publikajā bibliotēkā plauktā ieraugot Agatas Kristi grāmatu "Desmit mazi nēģe-

rēni" Saprotiet – **nēģerēni!** Šausmas iedomāties, kas notiktu, ja bibliotēkā būtu ienācis kāds augsts NATO pārstāvis vai, pasargāj, Dies, ASV vēstniece! Diplomātisks skandāls uz līdzenas vietas. Tas pats attiecināms, piemēram, uz franču ceļotāja un etnogrāfa Ž. Malori grāmatu "Tules pēdējie karaļi", kur čum un mudž no vārda **eskimoss**. Tas taču visistākāis apvainojums intuitīviem un citiem ziemeļiem ļaudīm! Diez ko teiktu autors pats, ja viņa tautiešus konsekventi dēvētu nevis par francūžiem, bet par varžēdājiem?

Otra ne mazāk svarīga sfēra ir tikumiskā audzināšana, pie kuras, par laimi, enerģiski ķērusies Saeima. Dažādi mēģinājumi bijuši jau agrāk, piemēram, apgalvojot, ka Padomju Savienībā sekta nebija. Starp citu, pilnīgi pamatoti. Ja jau kopš sensejiem laikiem tika stāstīts, ka bērnus nes stārķis vai atrod kāpostos, tad, piedodiet, kāds gan var būt sekss ar stārķi vai kāpostgalvu?

Kamēr Saeimas deputāti prātuļo, vai tikumība jāmāca ģimeņē vai skolā, viņiem derētu painteresēties, kā šīs lietas kārtoja tās priekšgājēja pirmās neatkarības laikā. Kā savā pētījumā "Seksalitāte un sociālā kontrole Latvijā 1914 – 1939" raksta vēsturniece Ineta Lipša, pirmās Latvijas Republikas laikā īpaša tikumības komisija rakstnieka Ligoņa Jēkaba vadībā stingri sījāja katru jaunu grāmatu, medicīnisko literatūru ieskaitot, lai izravētu jebkādu norādi uz seksu. Grāmatas tika vai nu vispār izņemtas no tirdzniecības vai arī nonāca kaitīgo grāmatu sarak-

tā. (Tas gan nekavēja vēl pēckara vidusskolniecēm klasē zem sola slepus lasīt stipri nodriskātu "Lēdijas Čaterlejas miļāko".)

Nākamais – necenzētu vārdu lietošana. Tā kļuvusi par pilnīgu nacionālo nelaimi vai, pareizāk sakot, idiotisku sekošanu ārzemju modei. Televīzija un radio lielākajām rupjībām liek virsū pī signālu, kas gan klausītājiem liek minēt, kas tur isti ticis teikts. Par to nevajadzētu īpaši raizēties, jo, tāpat kā krustvārdu miklu minēšana, arī šāda nodarbe veicina smadzeņu aktivitāti.

Bet kā sastāv ar rakstīto vārdu? Pilnīgas šausmas valda tulkotajā literatūrā, kur nekāds pī netiek lietots. Šķiet, ka modes rakstnieki, tādi kā francūzis Beigbeders un amerikānis Bukovskis vispār nespēj uzrakstīt teikumu bez rupjībām. Sakiet, kā lai jūtas nabaga tulkotājas, kas pārsvārā ir sievietes? Te nu jāsaka paldies mūsu, latviešu, rakstniekiem, cienijamo kolēģi literatūrzinātnieku Bereli ieskaitot, ka viņi lieto labskanīgus latviešu vārdus, kas neaizvaino lasītāju, tādus kā **jāties, drāzties, izdrāzt**.

Īpaša tēma ir necieņa pret mūsu mazākajiem brāļiem, lietojot par lamu vārdiem apzīmējumus **govs, kaza, aita, zoss, mērkaķis, čuska** utt., tādējādi aizvainojot cienījamus un derīgos māļopus vai, vēl sliktāk, reizēm pat aizsargājamus savvaļas dzīvniekus. Bet šo plašo tēmu es, iespējams, iztirzāšu kādā citā pētījumā.

Zuzanna Zilīte,
šķersunapkartzinātni doktore

Aizstāvēšana

2015.gada 12.oktobrī plkst.15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā

DAGNIJA KALNIETE

aizstāvēs promocijas darbu "Mikro RNS ekspresija kā prognostisks rādītājs krūts vēža attīstībai"

Oficiālie recenzenti: asoc. profesore *Dr.med.* Gunta Purkalne (RSU); asoc. profesors *Dr.biol.* Jānis Kloviņš (Latvija Biomedicīnas pētījumu un studiju centrs); profesors *Dr.med.* Jānis Ļubinskis (Pomerānijas medicīnas universitāte, Švecina, Polija).

Ar promocijas darbu varēs iepazīties RSU bibliotēkā, RSU mājaslapā www.rsu.lv.

**

2015.gada 13.oktobrī plkst. 15.00 RTU Mašīnzinātņu nozares Promocijas padomes "RTU P-16" atklātajā sēdē Rīgā, Ezermalas ielā 6, 405. auditorijā

YEVEN HARBUZ

aizstāvēs disertāciju par tēmu "Aviācijas materiālu un konstrukciju noguruma bojājumu novērtējums uz akustiskās emisijas signālu mērījuma pamata" inženierzinātņu doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: profesors, *Dr. sc. ing.* Jūris Krizbergs (Rīgas Tehniskā universitāte); profesors, *Dr.habil.sc.ing.* Jūris Cimanskis (Latvijas Jūras akadēmija); profesors, *Dr.habil.sc.ing.* Jonas Stankūnas (Viļņas Gedimīna Tehniskā universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā, Ķīpsalas ielā 10 un Valsts Nacionālajā bibliotēkā, Mūkusalas iela 3*.

**

2015. gada 14.oktobrī plkst 15.00 Rīgā, P.Valdena ielā 3, RTU MLKF konferenču zālē (272.telpa) notiks Ķīmijas inženierzinātņu nozares RTU Promocijas padomes P-02 atklātā sēde.

Promocijas darbu inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

AIGARS PĀZE.

Promocijas darba temats – "Jauna ekstrakcijas metode augsta betulīna satura ekstrakti vielu iegūšanai"

Oficiālie oponenti: *Dr.sc.ing.*, Jūris Mālers (RTU), *Dr.sc.ing.*, Māris Daugavietis (LV Mežzinātnes institūts "Silava"), *Dr.sc.ing.*, Jūris Zoldners (LV Koksnes ķīmijas institūts).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā, kā arī RTU mājaslapā: www.rtu.lv/

2015. gada 15. oktobrī, plkst. 14:00, RTU Promocijas padomes "P-01" atklātajā sēdē Rīgā, Paula Valdena ielā 3, 272. telpā notiks doktoranta

DMITRIJA STEPANOVA

promocijas darba "Pharmaceutical cocrystals and salts: in silico prediction, crystal engineering application and physicochemical properties" ("Farmaceitiskie kokristāli un sāļi: in silico prognozēšana, kristālīnženierijas izmantošana un fizikālķīmiskās īpašības") aizstāvēšana.

Promocijas darba recenzenti: prof., *Dr.habil.chem.* Valdis Kampars (Rīgas Tehniskā universitāte, Latvija); prof., *Dr.chem.* Andris Actiņš (Latvijas Universitāte, Latvija); prof., *Dr.habil. PhD Zofia Lipkowska* (Polijas Zinātņu akadēmijas Organiskās sintēzes institūts, Polija).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā, Paula Valdena ielā 5, Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, Mūkusalas ielā 3, un ar promocijas darba kopsavilkumu arī RTU mājaslapā www.rtu.lv/.

**

2015. gada 16.oktobrī plkst. 10.00 LU Vadībinātnes un zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Aspazijas bulv.5, 322.auditorijā promocijas darbu doktora zinātniskā grāda iegūšanai Vadībinātnē (*Dr.sc.administr.*) aizstāvēs

AINĀRS BRENCIS.

Temats – "Mārketinga vadības metožu izmantošana Latvijas pašvaldībās". Nozare – vadībinātnes, apakšnozare – sabiedrības vadība.

Recenzenti: prof. (*Dr.habil.oec.*) Valērijs Praude (LU); prof. (*Dr. oec.*) Ineta Geipele (RTU); prof. (*Dr. oec.*) Ligita Šimanskiene (Klaipēdas Universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Centrālajā bibliotēkā Rīgā, Kalpaka bulvārī 4.

**

2015. gada 20.oktobrī plkst. 12:30 notiks LU Psihologijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēde (Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte, Jūrmalas gatvē 76), kurā disertāciju psiholoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

LĀSMA KATŠENA.

Temats: "Stereotipi par palīdzīgo profesiju pārstāvjiem un nodomi palīdzības meklēšanā garīgās veselības problēmu gadījumos".

Recenzenti: profesors *PhD* Ivars Austers, Latvijas Universitāte; as.prof. *Dr.psych.* Aleksajs Ruža, Daugavpils Universitāte; profesore *Ph.D.* Torun Lindholm, Stokholmas Universitāte.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā Kalpaka bulv. 4

**

2015. gada 20.oktobrī plkst. 14:30 notiks LU Psiholoģijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēde (Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte, Jūrmalas gatvē 76), kurā disertāciju psiholoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

MADARA ORLOVSKA.

Temats: "Kvalitatīvu un kvantitatīvu lasītprasmes traucējumu pazīmju identificēšanas sistēmas izveide latviešu valodai".

Recenzenti: docente *Dr.psych.* Inga Skreitelė - Pikšē, Latvijas Universitāte; profesore *Dr.psych.* Anita Pipere, Daugavpils Universitāte; docente *Ph.D.* Grazina Gintiliene, Viļņas Universitāte.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā Kalpaka bulv. 4

**

2015. gada 22. oktobrī plkst. 15.00 Latvijas Lauksaimniecības universitātes Informācijas tehnoloģiju fakultātes 218. telpā, Jelgavā, Lielā ielā 2, notiks LLU Informācijas tehnoloģijas nozares promocijas padomes atklātā sēde, kurā

JURIJS MEITALOVIS

aizstāvēs promocijas darbu "Stehiometrisko modeļu pielietojums metaboliskās inženierijas risinājuma telpas automatizētā analīzē" inženierzinātņu doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: Latvijas Universitātes asoc. profesors, *Dr. sc.comp.* Jūris Viksna; Rīgas Tehniskās universitātes profesors, *Dr.habil.sc.ing.* Jūrijs Merkurjevs; Oxford Brookes universitātes galvenais pētnieks, *Dr. Mark Poolman*.

Ar zinātnisko darbu var iepazīties LLU Fundamentālajā bibliotēkā, Lielā ielā 2, Jelgavā un http://lufb.llu.lv/promoc_darbi.html.

**

Rīgas Stradiņa universitātes Medicīnas promocijas padome 2015. gada 8.jūlijā atklātā sēdē piešķir LR medicīnas doktora zinātnisko grādu specialitātē – onkoloģija **LĪANAI ŠVAMPĀNEI**. Balsošanas rezultāti: par – 8, pret – 0, nederīgu biļetenu nav.

**

Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padome 2015.gada 18.augusta atklātā sēdē piešķir tiesību doktora zinātnisko grādu specialitātē – juridiskās zinātnes, apakšnozare – civiltiesības **ALLARAM APSĪTĪM**. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgu biļetenu – 1.

**

Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padome 2015.gada 18.augusta atklātā sēdē piešķir tiesību doktora zinātnisko grādu specialitātē – juridiskās zinātnes, apakšnozare – krimināltiesības **JELĒNAI GROMAI**. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgu biļetenu nav.

**

Rīgas Stradiņa universitātes Farmācijas promocijas padome 2015. gada 21.augusta atklātā sēdē piešķir LR farmācijas doktora zinātnisko grādu specialitātē – farmaceitiskā farmakoloģija **MARINAI MAKRECKAI-KŪKAI**. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgu biļetenu nav.

**

LLU Pārtikas zinātnes nozares Pārtikas procesu un iekārtu, Pārtikas mikrobioloģijas un Pārtikas produktu kvalitātes apakšnozaru promocijas padomes atklātā sēdē 2015.gada 28.augustā **VITALIJS RADENKOVŠ** aizstāvēja promocijas darbu un viņam tika piešķirts Inženierzinātņu doktora zinātniskais grāds (*Dr.sc.ing.*) Pārtikas zinātnes nozarē. Balsošanas rezultāti: par – 9, pret – nav, nederīgu – nav.

**

Daugavpils Universitātes Psiholoģijas nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2015. gada 28. augustā **EMILS KĀLIS** aizstāvēja promocijas darbu un viņam tika piešķirts psiholoģijas nozares doktora zinātniskais grāds (*Dr.psych.*) personības psiholoģijas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – nav, nederīgu biļetenu nav.

**

RTU Promocijas padome P-03 2015. gada 28. augusta atklātā sēdē piešķir inženierzinātņu doktora zinātnisko grādu **ANDREJAM KOVALOVAM** mehānikas nozarē, polimēru un kompozītmateriālu mehānikas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 9 balsis, pret – 0, nederīgu biļetenu nav.

KONKURSS

LU Cietvielu fizikas institūts izsludina konkursu uz akadēmiskajiem amatiem:

Cietvielu fizikā – vadošais pētnieks – 4 štata vietas

– pētnieks – 1 štata vieta

– zinātniskais asistents – 2 štata vietas

Materiālu fizikā – pētnieks – 1 štata vieta

– zinātniskais asistents – 2 štata vietas

Teorētiskā fizikā – zinātniskais asistents – 2 štata vietas

Pieteikumā jānorāda nozare, kurā vēlas pretendēt.

Pieteikumi iesniedzami Rīgā, Ķengaraga ielā 8, 338. istabā. Tālrunis uzziņām 67260556.

Pieteikumam pievienot:

1. Zinātniskos grādus apliecinājošu dokumentu kopijas;
2. CV;
3. Publicēto darbu sarakstu;
4. Citas, kvalifikāciju apliecinājošu dokumentu kopijas (pēc pretendenta izvēles.)

KONKURSS

Latvijas Lauksaimniecības universitāte izsludina pretendentu konkursu **LUDVIGA KUNDZIŅA** vārdiskai balvai veterinārmedicinā.

Konkurss veltīts Ludviga Kundziņa 160 gadu atcerei.

Uz balvu var pretendēt Latvijas un ārvalstu zinātnieki, kuru pētījumi ir būtiski sekmējuši veterinārmedicīnas zinātnes nozares attīstību Latvijā. Balvu piešķir tikai vienam zinātniekam, no autoru kolektīva – vadošajam autoram. Balvas laureāts saņem diplomu un prēmiju profesora mēnešalgas apmērā. Balvas laureātam ir tiesības uzrādīt "Apbalvots ar Ludviga Kundziņa balvu".

Kandidātus Latvijas Lauksaimniecības universitātes (turpmāk – LLU) Ludviga Kundziņa vārdiskās balvas pretendentu konkursam var izvirzīt LLU fakultāšu un institūtu domes, LLMZA locekļi, zinātnisko iestāžu padomes, selekcijas, izmēģinājumu un mācību saimniecību zinātnieku kolektīvi.

Konkursa balvu pretendenti iesniedz pieteikumu LLU Zinātnes un projektu attīstības centrā, Jelgavas pili, 189.telpā, Lielā ielā 2, Jelgava, LV-3001, tālrunis 63005685, līdz **2015. gada. 1.oktobrim**, pievienojot šādus dokumentus:

LLU fakultāšu un institūtu domes, LLMZA locekļu, zinātnisko iestāžu padomes, selekcijas, izmēģinājumu un mācību saimniecību zinātnieku kolektīvu ieteikumu, kurā dots īss iesniegtā darba vērtējums un zinātnieka raksturojums; Konkursa darbu vai tā kopsavilkumu; Darba anotāciju; Autora dzīves un darba gājumu (*Curriculum vitae*).

Iesniedzot darbus vērtēs ar LLU rektora rīkojumu apstiprināta konkursa komisija.

Redaktore Zaiga Kiperē.
"Zinātnes Vēstnesis".
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.
"Science Bulletin" Association of Latvian Scientists.

"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome:
akadēmiķis Jūris Ekmanis (vadītājs), akadēmiķis Jānis Bērziņš, LZA kor.loc. Jānis Kristapsons, akadēmiķis Ēvalds Mugurēvičs, akadēmiķe Baiba Rivža, LZA kor. loc. Pēteris Trapencieris.
Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.
Tālr. 67212706, 67225361, fakss 67821153.

E pasts: alma@lza.lv, lza@lza.lv
<http://www.lza.lv>
Indekss 77165.
Iespiests
SIA Zemgus LB